

“Det är jaktsäsong på journalister

TEXT **JESPER BENGTTSSON**

JOURNALIST OCH FÖRFATTARE. TIDIGARE LEDARSKRIBENT PÅ AFTONBLADET, CHEFREDAKTÖR FÖR OMVÄRLDEN OCH ORDFÖRANDE FÖR REPORTRAR UTAN GRÄNSER I SVERIGE.

Den 11 mars 2014 mördades den svenske journalisten Nils Horner i Kabul. Enligt ett ögonvittne stod han utanför en restaurang tillsammans med en chaufför och tolk när två män närmade sig. En av dem drog vapen och sköt Nils Horner i bakhuvudet. Ingen har ännu dömts för mordet, men det är uppenbart att mördarna visste vem han var. De hade valt ut just honom som offer, troligen för att skicka en signal till andra journalister som bevakar utvecklingen i Afghanistan: Håll er borta!

Mordet blev därmed en tragisk milstolpe i en utveckling som blivit tydligare på senare år. Journalister uppfattas inte längre som oberoende rapportörer, utan betraktas allt oftare som en part i konflikten. En fiende. Förr sågs journalister ofta som en tillgång i konflikt. Att prata med en journalist var ett sätt att få sin sak belyst. I dag ses journalister i stället allt oftare som ett hot, som vittnen som kan avslöja övergrepp. Det påverkar naturligtvis journalisters möjlighet att rapportera.

Vad händer med vår bild av världen om rapporterna tystnar?

– Om det är tyst från en konflikt blir det svårt för utomstående att förstå den och bidra till en lösning. Det säger journalisten Martin Schibbye, som själv har suttit 14 månader i etiopiskt fängelse. Han och hans kollega Johan Persson blev gripna i Ogadenprovinsen, som länge har varit stängt för omvärlden. Mycket få oberoende rapporter har läckt ut därifrån. Martin och Johan reste dit för att granska situationen för de mänskliga rättigheterna och det svenska företaget Lundin Oil, som genom ett dotterbolag är

aktivt i Ogaden. Martin och Johan greps efter bara några dagar och de etiopiska myndigheterna anklagade dem för att inte alls vara oberoende journalister, utan lierade med en gerillagrupp i Ogaden.

– Ofta har båda parter i en konflikt egna kanaler för att nå ut, säger Martin, och just i det läget är det viktigt med oberoende journalistik. Dessutom har de som lever i ett konfliktområde inte möjlighet att träffa en journalist, och deras röst blir därmed aldrig hörd. De är fråntagna en del av sina mänskliga rättigheter.

HISTORIEN VISAR att journalistik i text och bild ofta har fungerat som en väckarklocka. Bilden från Vietnamkriget, där den svårt brända lilla flickan Phan Thi Kim Phuc springer naken bort från napalmbomberna, väckte till exempel en hel världs vrede. Bilden bidrog till de högljudda protesterna mot Vietnamkrigets grymheter. Om de soldater som också syns på bilden hade betraktat AP-fotografen Nick Ut som en fiende hade bilden kanske aldrig nått omvärlden.

Ett annat exempel på vikten av en stark utrikespolitisk rapportering är Burma, som länge var ett av världens mest slutna länder. En stenhård militärjunta kontrollerade varje vrå av det burmesiska samhället, inklusive massmedierna. När landets buddhistmunkar protesterade mot regimen hösten 2007 låstes alla utländska journalister in på sina hotellrum (en av dem var för övrigt Nils Horner). Ingen fick rapportera om övergreppen, men en liten grupp journalister kopplade till den burmesiska radio- och tv-kanalen Democratic Voice of Burma lyckades ändå smuggla ut såväl bilder som filmklipp och utförliga rap-

» JOURNALISTER UPPFATTAS INTE LÄNGRE SOM OBEROENDE RAPPORTÖRER, UTAN BETRAKTAS ALLT OFTARE SOM EN PART I KONFLIKTEN.

MARTIN SCHIBBYE

porter. Omvärlden fick på så sätt ändå veta. Många av de lokala journalisterna i Burma fängslades efteråt och dömdes till långa fängelsestraff, vilket tydligt visar riskerna för journalister i vår tid.

– Det är jaktsäsong på journalister, konstaterar Martin Schibbye.

EFTER FRIGIVNINGEN från fängelset i Etiopien har han engagerat sig i arbetet med en handbok för journalister som ska arbeta i ett konfliktområde.

– Säkerhetstänkande handlar inte om att låta bli att åka, för det är då det blir tyst. I

BILD ANNA NORÉN

26 döda journalister i Afghanistan på 20 år

Enligt den amerikanska pressfrihetsorganisationen Committee to Protect Journalists (CPJ) har 26 journalister dödats i Afghanistan de senaste 20 åren. Morden har varit direkt relaterade till deras arbete som journalister. Samma dystra trend finns i länder som Irak, Somalia eller för den delen Egypten, där SVT-journalisten Bert Sundström blev svårt knivhuggen under demonstrationerna på Tahrirtorget för några år sedan.

Syrien är världens farligaste land för journalister

Omkring 20 journalister är i dag tillfångatagna av Islamiska staten (IS) i Syrien, som räknas som världens farligaste land för journalister enligt Reportrar utan Gränser. De flesta av journalisterna är från Syrien, men några av dem kommer från andra länder.

Just nu skriver Martin en handbok för journalister som är verksamma i konfliktområden.

det senaste valet i Afghanistan till exempel var det väl bara tre utländska journalister på plats. Mordet på Nils Horner och den ökade risken gjorde att många stannade hemma.

– Det finns redan tusen säkerhetsmanualer, men den här boken ska handla om hur vi faktiskt kan jobba i ett konfliktområde. Jag vill samla erfarenheter från svenska och utländska journalister som varit ute. Det kan röra sig om allt från packlistor till sjukdomsreaktioner. Jag vill också komma bort från fixeringen vid militär säkerhet som den här sortens handböcker ofta har annars. Säkerhet behöver nämligen inte handla om skyddsväs-

» OM DET ÄR TYST FRÅN
EN KONFLIKT BLIR DET
SVÅRT FÖR UTOMSTÅENDE
ATT FÖRSTÅ DEN OCH KUNNA
BIDRA TILL EN LÖSNING.

MARTIN SCHIBBYE

tar och hjälmar. Det kan lika gärna handla om att lära känna språket och kulturen i ett land, att lära känna människor.

I arbetet med boken diskuterar Martin Schibbye också med frivilligorganisationer som är verksamma i konfliktområden. Han nämner bland annat Svenska Afghanistankommittén, som efter många års arbete i ett krigshärjat land har mer erfarenheter av journalisters situation än nästan alla andra motsvarande svenska organisationer motsvarande aktörer i landet.

Martin Schibbye gör den här intervjun på en knastrig mobiltelefon under en kurs om pressfrihet i Jordanien. Han är där med organisationen Reportrar utan gränser, som samarbetar med journalister från regionen.

– Alla som går den här kursen är själva journalister från konfliktzoner. Från Irak, Syrien och andra länder. De bor och arbetar där, och de skrattar faktiskt lite åt våra seminarierubriker. För dem är det här inte teori. De bor och arbetar mitt i konfliktområdena. Det är dem alla debatter handlar om. ♦

Aven publicerad i
globalarkivet.se